

Hbl TORSDAG 23.3.1978

Torsdag med THORS

En gång om året minst, bör finlandssvenskar påminnas om att det heter en gång OM året . . . och nu kommer en sådan påminnelse i prof. Thors spalt. Dagboken för sin del vill erinra om att alla läsare är välkomna att vända sig till vår expert med frågor som rör språkriktighet och modern svenska. Adressen är Dagboken, Hufvudstadsbladet, Mannerheimv. 18, 00100 Helsingfors 10. Vi vidarebefordrar.

Vi vitaminerar

"Heter det vitaminera eller vitaminisera?" Bägge formerna förekommer. Det engelska vitaminize infånades ursprungligen i svenskan som vitaminisera, men man använder numera gärna det kortare -era i stället för -isera, jämför effektivisera och det äldre effektivisera. Svenska akademins ordlista nämner vitaminera i främsta rummet.

Carl-Eric Thors

En frågeställare undrar, om det är fel att säga **Jag hade bort laga** (t.ex. mat). En bekant till frågeställaren har påstått, att det inte finns "någon sådan form", utan att det måste heta "Jag borde ha lagat".

Till detta kan sägas att både "Jag hade bort laga" och "Jag borde ha lagat" är helt korrekta uttryck.

En annan frågande har fäst sig vid uttrycket "två gånger i året" och undrar, om det inte är en fennicism, uppkommen efter mönster av "kaksi kertaa vuodessa".

En gång i året är utan allt tvivel en finlandism och en vanlig sådan; det motsvarande rikssvenska normaluttrycket är en gång om året, vilket ju brukas också hos oss. Jag tror dock inte att "i året" är någon fennicism. Det finns exempel på "en gång i året" i äldre rikssvenska, och på norska heter det "en gang i året". Dessutom har "i året" stöd av de (allmänt svenska) i veckan, i månaden. Men i året är således i våra dagar enbart finlandssvenskt.

Bre eller breda?

Samme frågeställare säger: "Vad skall man säga om formen **bre** i stället för **breda**, t.ex. "bre smörgåsar"? Formen **bre** accepteras av Svenska akademien, men den låter inte bra."

Faktiskt finns det i vårt allmänna språkbruk — även hos oss — vissa allmänna kortformer av verb på -da: rå (för, på) är samma ord som råda, och trä på (en nål) är också vanligt. Formen **bre**, t.ex. "bre en smörgås" är inte helt okänd hos oss, men brukas inte allmänt. Akademiens ordlista betecknar såväl trä som bre som vardagliga, men de är således acceptabla — i rätt stilart.

En tredje frågeställare berör uttalet av fyra ord, vilka har det gemensamt att i dem ingår elementet **gen**, som de moderna kulturspråken har fått från grekiskans ordstam för "föda, alstra". De fyra orden är **homogen**, **halogen** (en kemisk term), **fotogen** och **fotogenique**.

Om uttalet av **fotogen** och **fotogenique** (även stavat helt på franskt sätt: **photogénique**) råder ingen tvekan: **fotogen** uttalas med sje-ljud, **fotogenique** med tillnärmelsevis franskt uttal "fåtásjenikk". De båda andra orden, **homogen** och **halogen**, har i Sverige nästan alltid uttalet "-jen", hos oss vanligen uttal med g: "-gen".

Det växlande uttalet beror på att franskt uttal återspeglas i **fotogen**, medan uttalet av **homogen** osv. utvecklats i svenskan.